

A Comparative Analysis on Madonna in Fur Coat and its German Translation “Die Madonna im Pelzmantel”

Büşra GÜNDOĞDU ¹ & Hasan BOLAT ²

Abstract

Translation studies date back to Ancient Greece and Rome. Since the beginning of history, people have interacted for various reasons, influenced and affected each other. The emergence of languages, the settlement of people in different geographies and the subsequent cultural activities such as war, trade and agreements brought different cultures together and led to the necessity for people to understand and accept each other. Literary translation studies, on the other hand, come to the forefront with gains such as recognizing and understanding the works that are the products of the history, cultures, mentality and life perception of societies and their traditions and customs, and respecting different societies and ideas. Thanks to literary translations, understanding foreign culture and people, the richness of expression of different subjects through different literary genres in the globalizing world are easily recognized, and new genres and works that will contribute to local literature are emerging. The translation of literary works belonging to our own culture into foreign languages is important in terms of introducing our culture, understanding the richness of our literary world and reflecting our culture to other cultures. Sabahattin Ali's *Madonna in a Fur Coat*, on the other hand, has been translated into many different languages, entered the bestseller list among world literature, and has become one of the works whose reputation and readership are increasing day by day. In this study, the German translation of *Madonna in a Fur Coat* will be discussed within the framework of literary translation criticism, and the linguistic and cultural elements of the work will be emphasized.

Keywords

Sabahattin Ali
Translation
Literary translation
Madonna in a fur coat
Translation theories
Translation strategies

Article Info

Received 01.02.2023
Reviewed 27.03.2023
Published 31.03.2023
Doi Number 10.29228/ijlet.68141

Reference

Gündoğdu, B. (2023). A Comparative analysis on *Madonna in Fur Coat* and its German translation “*Die Madonna im Pelzmantel*”. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(1), 70-80.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 20281664@stu.omu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7142-3890.

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, bolathas@omu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2064-4108.

International Journal of Languages' Education and Teaching

E-ISSN: 2198-4999

Cilt 11, Sayı 1, Mart 2023

Orijinal Araştırma Makalesi

Kürk Mantolu Madonna ve Almanca Çevirisi "Die Madonna im Pelzmantel" Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Özet

Çeviri çalışmaları Antik Yunan ve Roma'ya kadar dayanır. İnsanlar tarihin başlangıcından bu yana çeşitli sebeplerle etkileşim içinde olmuş, birbirlerini etkilemiş ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Dillerin ortaya çıkışı, insanların farklı coğrafyalara yerleşmesi ve sonrasında savaş, ticaret, anlaşmalar gibi kültürel faaliyetlerde bulunmaları farklı kültürleri bir araya getirmiş, insanların birbirini anlaması ve kabul etmesi gerekliliğini doğurmuştur. Edebi çeviri çalışmaları ise toplumların tarihini, kültürlerini, düşünce yapılarını ve hayatı algılayma biçimleri ile gelenek ve göreneklerinin ürünleri olan eserleri tanıma ve anlama, farklı toplum ve fikirlere saygılı olunması gibi kazanımlarla ön plana çıkmaktadır. Edebi çeviriler sayesinde yabancı kültürü ve insanı anlama, küreselleşen dünyada değişik konuların farklı edebi türler aracılığıyla anlatım zenginliği kolaylıkla tanınmakta, yerel edebiyata katkı sağlayacak yeni türler ve eserler ortaya çıkmaktadır. Kendi kültürümüze ait edebi eserlerin yabancı dillere çevrilmesi ise bizim kültürümüzün tanıtılması, edebiyat dünyamızın zenginliğinin anlaşılması ve kültürümüzün başka kültürlerle yansımaları açısından önemlidir. Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna eseri ise çok farklı dillere çevrilmiş, dünya edebiyatı arasında çok satanlar listesine girmiş ve çağının ötesini aşmış, ünü ve okur kitlesi günden güne artan eserlerden biri haline gelmiştir. Bu çalışmada Kürk Mantolu Madonna eserinin Almanca çevirisi edebi çeviri eleştirisi çerçevesinde ele alınacak, eserin dilsel ve kültürel unsurları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Sabahattin Ali
Kürk mantolu madonna
Çeviri
Çeviri stratejileri
Çeviri kuramları
Edebi çeviri

Article Info

Gönderim Tarihi	01.02.2023
Kabul Tarihi	27.03.2023
Yayın Tarihi	31.03.2023
Doi Numarası	10.29228/ijlet.68141

Kaynakça

Gündoğdu, B. (2023). Kürk Mantolu Madonna ve Almanca çevirisi "Die Madonna im Pelzmantel" üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(1), 70-80.

Giriş

Çeviri eylemi, şüphesiz günümüzün vazgeçilmez insani faaliyetlerindedir ve önemi gün geçtikçe artmaktadır. İnsan yaşamının çeşitli alanları söz konusu olduğunda örneğin uluslararası ilişkilerde, bilim ve teknolojide, uluslararası ticarete, politikada, turizm ve çeşitli kültürel faaliyetlerde insanlar bu eyleme bağlıdır. Farklı ülkelerin siyasi liderleri, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunanlar hiç şüphesiz birbirlerini tercüman veya çeviri kanallarıyla anlamaya ve anlaşmaya çalışacaktır.

İnsanlık tarihi kadar eski bir faaliyet olan çeviri, kültürleri birbirlerine yakınlaştırarak, farklı ulusların birbirlerini tanıma, anlama ve duygudaşlık kurmalarına vesile olmaktadır. Alkan, "Çeviri yalnızca yabancı dilden bir tanıma başka bir dile aktarmak değildir, somut insan yaşamı ile iç içedir, başka dillerin tanıtıldığı başka dünyaların aktarılmasıdır"(Alkan, 2015;15) diye tanımlar. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere çeviri yalnızca bir dilden başka bir dile aktarım işi değil, aksine bütün bilimlerin, gelişmelerin diğer insanlara oradan da insanlığa ulaşmasını sağlayan bir iletişim aracıdır. Kuşkusuz, dünyanın herhangi bir noktasında ortaya çıkan bir yenilik, teknolojik gelişme, bilgi vs. diğer uluslara çeviri aracılığıyla iletilmektedir. Yeryüzünde bilindiği gibi yaklaşık 7 bin dil ve 208 ülke vardır ve bu dilleri konuşanlar ya bir ortak yabancı dil kanalıyla anlaşabilecek ya da o dillerden çevrilmiş kaynaklara yönelerek bilgi birikimlerine yenilerini katacaklardır.

Dünya Klasiklerini okumak isteyen biri, muhakkak o eserin orijinal yazı dilini bilmiyorsa çevirisine başvuracaktır. Edebiyat eserlerinin diğer dillere çevrilmesi, dünya edebiyatı kavramına hizmet ederken; okurların bakış açılarını geliştiren, farklı okuma tadı sunan, kültürleri birbirine yaklaştıran bir faaliyet olarak insanlığa katkıda bulunmaktadır. Okullarda öğrencilerin okuması tavsiye edilen Dünya Klasikleri ve köklü devletlerin, kalemi güçlü yazarların eserleri çevrilerek bütün insanlığın farklı edebiyat zevklerini tatması, dimağlarında değişik fikirlerin canlanması sağlanmaktadır. Küreselleşen dünyamızda, ortak bir Dünya Edebiyatı oluşturma fikri yolunda değişik ülkelerden en çok satanlar ve klasikleşmiş eserler başka dillere çevrilmektedir. Bu nedenle çeviri hayatın bir parçası, vazgeçilmez iletişim unsurlarından biridir.

Çeviri Nedir?

"Çeviri" terimini doğru anlamak için tanımına bakmak gerekir. Çeviri terimi TDK sözlüğünde genel anlamıyla 'Bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme' olarak geçmektedir (TDK, 2019). "Çeviri" kelimesi kaynak dilden yabancı başka bir dile aktarım olarak tanımlanır. Kaynak Dil'den (KD), Hedef Dil'e (HD) aktarım söz konusudur ve bu aktarımın sonucu tam olarak çeviridir. Bir dile hâkimiyet, çeviri kabiliyeti ile kıyaslanamaz. Çeviri yeteneği, yalnızca yabancı dilin kelime bilgisi ve dilbilgisi bilgisi ile değil, aynı zamanda üslup açısından da hedef dile etkin bir şekilde hâkim olmayı gerektirir (Güneş, 2010). Vardar çeviriyi, iletişim yönüyle "diller ve kültürler arası bir aktarım, bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli medeniyetler arasında köprü vazifesi gören, değişik toplumlardan insanları birbirine yaklaştıran, her türlü kültürel değeri, tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yaralanması için sunan, uygarlıklar arası bir iletişim aracı olarak tanımlar (1981:172-173).

Koller (2004), çeviri teriminin belirsiz veya çok anlamlı olduğunu varsayar (s. 80.). Diğer şeylerin yanı sıra, "bir metnin bir dilden (KM) başka bir dile (EM) yazılı olarak dönüştürülmesi sürecini tanımlamak için kullanılır, bu sayede dönüştürme ürünü çeviri, belirli eşdeğerlik gereksinimlerini karşılamalıdır..." (2004, s. 80). Çeviri, KM dili ve kültürüyle EM dil ve kültürüne iyi derecede hâkim olmayı gerektirdiği gibi "dünya bilgisi, kültür bilgisi, örf, âdet, diğer toplulukların gelenekleri, farklı

dünya görüşleri ile tanışma" (Uyanık, 2019) gibi pek çok alt özelliklere de sahip olmayı gerektirir. M. Demirekin, çeviriyi, "belirli bir dil dünyasının varlığındaki bir metni, hedeflenen yeni bir dil dünyasına taşımak ve böylece farklı kültürler arasındaki değişkenliklerin ve benzerliklerin farkına varılacağı bir ortam yaratma süreci" (2014: 2) olarak tanımlarken; A. Göktürk çeviriyi, "Çeviri yalnız anlamı yabancı bir dilden tanıdık bir dile aktarmak değildir. Her dil, belli bir kültürün göstergeler dizgesiyle, belli uzlaşımlar, töreler, davranışlar, değer ölçüleriyle, kısacası somut insan yaşamıyla iç içedir (2016: 15-16) şeklinde tanımlar.

Edebi Çeviri

Edebiyat dili konuşma dilinden söz sanatları, deyimler, mecazlar, anlatım gücü gibi özellikler sebebiyle ayrı bir konumdadır. Herkes ana dilinde konuşulanı veya yazılı olanı anlayabilir ama yazma sanatı ayrı bir ustalık, beceri gerektirir. Tabii ki, her anadili konuşmacısı kendi dilinde aynı şekilde ustalaşmamıştır. Örneğin sıradan bir vatandaş dilin inceliklerini kullanamazken, bir şair dilini çok ustaca kullanabilir. Edebi eserler tercüme edilirken sadece farklı dil sistemlerinin değil, edebiyatların, kültürlerin ve ulusal toplulukların da buluşmasına özen gösterilir. Edebi çeviri, dilsel öğeleri ve dilsel sorunları, edebi ve edebi-bilimsel soruları, tarih, ideoloji, psikoloji, estetik, etik alanındaki diğer bilimleri kapsayıcılığı; sosyolojik, psikolojik ve etnografik unsurlara da hâkim olmayı gerekli kılar. Edebi çeviri, diller ve kültürler arasında önemli bir yere sahiptir. Çeviri eserlerden yola çıkarak, "öteki"nin dili, kültürü ve yazarlarının yanı sıra sosyal, psikolojik, politik, tarihi ve felsefi olayları da tanımlanabilir. Aslında edebi eserlerin çevirisi dünya edebiyatı düşüncesini daha da yakınlaştırır ve diğer dillerdeki edebiyatın tanınmasında çevirmenin özel bir rolü vardır. Çevirmen olmadan hiçbir dünya edebiyatı mümkün olmazdı (Möckelmann, 2004). Edebi metinler, diğer metin türleriyle karşılaştırıldığında birçok öznel, sosyal, tarihsel, kültürel ve hatta politik özellikler içerir. Yalnızca standart dilin kurallarını değil, aynı zamanda konuşma dilinin kurallarını da iletmeye hizmet ederler. Böylece hem dil aktarımına hem de kültür aktarımına katkıda bulunurlar (Uyanık/ Uslu, 2013). Bu bağlamda çeviri yaparken, kültür, tarih, duygu ve düşünceleri ifade etme yolu ile kaynak dilin dil yapısı ve kullanımının özgüllüğü hakkında iyi bir bilgiye sahip olmak gerekir. Çevirmen, estetik ve edebi kullanıma aşina olmalı ve çeviri sürecinde bunu dikkate almalıdır. Gürçağlar'ın deyimleriyle edebi çeviri, "Edebiyat yapıtı kaynak kültürde bir bağlama aittir, o kültüre, o dile ait olan insanların yorumlarıyla var olur. Bu yapıtı başka bir dile çevirmek demek, o yapıtı bir ağaç gibi köklerinden sökerek yeni bir toprağa dikmek, yeni bir bağlam içinde, onu farklı bir altyapıyla alımlayacak okurlardan oluşan yeni bir yorumlayıcı topluluğun karşısına çıkarmak demektir." (2014: 36) şeklinde tanımlanmaktadır. Öyleyse edebi çeviri, hedef dilde aynı etkiyi uyandırmalı, orijinalinin okuyucuya verdiği duyguyu hedef kültürdeki kitleye aynı oranda yansıtmalıdır. Bu noktada çevirinin kalitesinden bahsetmek gerekir. Çevirinin kalitesi, çevirmenin seçmiş olduğu stratejiye ve çeviri işlemi sırasındaki belirlediği hedeflere göre şekillenir.

Edebi Çeviri Eleştirisi

Edebi bir metnin en önemli özelliği, biçim ve içeriğin değişmez bileşimidir. Bir yazarın kendine özgü, kişisel ifade araçları olarak sözcük seçimi, dili kullanımı, cümle yapısı, dilsel ritim ve söz sanatları metnin okur üzerindeki etkisi için önemlidir bu nedenle edebi çevirinin biçim ve içeriğinin aslına uygun olması gerekir. Başka bir deyişle tercüme edilen metnin aslı ile aynı işlevi görmesi için şekil ve içerikte herhangi bir değişiklik yapılmaması gerekmektedir. İdeal olarak, bir edebi çeviride orijinalinden sapılmamalıdır, çünkü biçim ve içerik karşılıklı olarak birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Teorik olarak,

edebi çevirmen, hedef dilin alıcılarının kaynak dilin alıcıları ile aynı etkiye sahip olması için, orijinal yazar tarafından amaçlanan ve kullanılan içerik ve üslupsal ifade araçlarının aynı birleşimini hedef dilde yeniden yaratmalıdır. Bu nedenle çevirinin üslup ve içerikle ilgili unsurları orijinalinkiyle aynı olmalıdır. Ancak bu fikir uygulamada her zaman düşünüldüğü gibi olmaz. Bunun nedeni, bir yandan kaynak ve hedef dilin çoğu zaman birbirine benzemeyen dil yapılarının olması, diğer yandan kültürel özelliklerin farklı olmasıdır. Uluslara özgü olan bu kültürel özellikler, doğrudan tercüme edildiklerinde, genellikle hedef okuyucu tarafından bilinmediklerinden hedef okur üzerinde aynı etkiye sahip olamazlar.

Uygulama Bulguları

KM: *Sabahtan beri kurduğum binanın yerinde yeller esiyordu.* (2021:63)

EM: *Das ganze seit dem Morgen aufgebaute Lügengebäude stürzte in sich zusammen.* (2018:98)

KM: *Var zannedilen şeyler bir anda yok oluverdi.* (2021:143)

EM: *Das ganze Luftschloss fiel in einem Augenblick zusammen.* (2018:229)

KM: *Var zannedilen şeyler bir anda yok oluverdi.* (2021:143)

EM: *Das ganze Luftschloss fiel in einem Augenblick zusammen.* (2018:229)

Birbirinden doğrudan farklılaşan yapıları çevirmenin doğru tasarlanması zordur. Bu, her zaman yalnızca iki dilin karşıt yapılarından değil, aynı zamanda çevirmenin kaynak metni olabildiğince harfi harfine aktarma çabalarından da kaynaklanmaktadır. Çevirmen, hedef kültürün bağlamını, kurallarını ve çeviri stratejilerini bilmelidir. Koller'e göre çeviri, bir yandan kişinin kendi diliyle, yani dil çalışmasıyla, öte yandan kendi kültürüyle, yani kültürel çalışmayla çalışmasıdır (1997:59). Bir çevirmen olarak bu nedenle dil ve kültürel becerilere sahip olmak elzemdir. Burada var zannedilen şeyler ile dolaylı yoldan olmayan, namevcut bir şeyden bahsedilmektedir. Çevirmen bu anlamı rüya, hayal anlamına gelen *Luftschloss* ile karşılamıştır. Türkçe'de de kullanılan rüyalar âleminde olmak, hayal dünyasında olmak gibi deyimler, Almanca'da da farklı şekillerde kullanılmaktadır. Diğer örnekte, *binanın yerinde yeller esiyordu* deyimini *Lügengebäude stürzte in sich zusammen* yalanlar ağı, yalandan bina inşa etmek anlamlarında bir deyimle karşılanarak, bir yok oluştan bahsedilmektedir. *Var zannedilen şeyler ise Das ganze Luftschloss hayal dünyası* anlamında çevrilmiştir. Çevirmen burada anlamı doğru vermek için bir deyimsel kavram kullanmıştır ve yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

KM: *Fazla şeyler isteyerek bunu da kaybetmek daha mı iyi?* (2021:95)

EM: *Wäre es etwa besser, das aufs Spiel zu setzen, um mehr zu erreichen?* (2018:149)

KM: *Bunları ne diye, neyin uğrunda feda ettik?* (2021:116)

EM: *Warum haben wir das nur aufs Spiel gesetzt?* (2018:183)

Mecazi bir ifadeyi kelimesi kelimesine tercüme ederek anlaşılır ve güvenilir bir tercüme yapılamaz (Levy, 1969: 94). Böyle bir üslup aracının anlamı, genellikle görüldüğü bağlam tarafından ortaya çıkar. Çevirinin orijinal metnin biçimsel özelliklerinin aslına sadık kalarak yeniden üretilmesi, anlam açısından kolay kavranabilmesini sağlar. Yukarıdaki örneklerde *feda etmek* bir deyimdir ve yine aynı anlama gelen fakat başka sözcüklerle ifade edilen bir deyim seçilmiştir. Hem kaynak metnin amacından sapılmamış ve metne sadık kalınmış hem de hedef okurun anlayacağı biçimde ifade edilmiştir. Orijinal metnin deyim olarak kullanmadıkları, çeviride bir deyimle aktarılmaya çalışılmıştır.

Çevirmenin kişisel etkisinin ortaya çıktığı yer olarak değerlendirilmektedir. Aşağıdaki iki örnekte de bunu görmek mümkün:

KM: *İkinci defa oynayamam.* (2021:155)

EM: *Ein zweiter Zug steht mir nicht zu.* (2018:250)

KM: *Ortada hiçbir şey yokken birdenbire nevro dönüyor.* (2021:30)

EM: *Wie aus heiterem Himmel verliert er plötzlich die Fassung.* (2018:43)

KM: *... bunu burada yüzüne vurmuyacağımdan emin olduğu için böyle pervasızca konuşuyordu.* (2021:11)

EM: *... oder er redete einfach so daher, weil er sicher sein konnte, dass ich ihm diese Tatsache nicht unter die Nase reiben würde.* (2018:12)

Çevirmenin biçim ve içerik birliği için çabaladığı ve metnin bağlamını anlamlılık ve biçimsel vurgu açısından doğru yorumladığı yukarıdaki örnekte görülebilir. Metin tutarlılığını ve metin bütünlüğünü sağlamak için çevirmenin kelime oyununu değiştirmeme veya bazı durumlarda atlamama stratejisi vardır. “*Yüzüne vurmuyacağımdan emin olduğu için böyle pervasızca konuşuyordu*” yüzüne vurmak deyimi, bir gerçeği acı şekilde karşıdakine söylemek anlamındadır ve çevirmen oldukça doğru bir stratejiyle “*er redete einfach so daher, weil er sicher sein konnte, dass ich ihm diese Tatsache nicht unter die Nase reiben würde*” şeklinde çevirmiştir. *Unter die Nase reiben* hoş olmayan bir şeyle karşı karşıya kalmak anlamındadır. Çevirmenin çeviri boyunca sık sık kullandığı bazı ifadeleri deyimle karşılama örneklerinden biri de bu cümledir. Bağlamsal anlamı doğru verdiği için geçerli bir çeviri olarak değerlendirilmektedir.

KM: *Çocuklarım oldu... Onları sevdim, fakat hayatta kaybetmiş olduğum şeyi asla veremeyeceklerini bile bile...* (2021:144)

EM: *Ich wurde Vater... Meine Kinder liebte ich, obwohl ich wusste, dass auch sie mir den großen Verlust meines Lebens nie würden ersetzen können.* (2018:230)

Bu örnekte çevirmen, cümlelerin yapısını, gerçekleri dikkate alarak bağlama bağlı bir şekilde yeniden üreterek kaynak metne yakınlaştırmaya çalışmıştır. Burada çeviri, kaynak metindeki unsurların çağrışımlarından çıkarılmamıştır; ancak çevirmen, metnin anlamının sürekliliğini sağlayacak belirli bir kelime alanı içinde alternatifler arama stratejisini izlediği anlaşılmaktadır. “*Çocuklarım oldu*” cümlesini “*Ich wurde Vater*” (*baba oldum*) şeklinde çevirerek çağrışım yapmıştır. Ayrıca “*kaybetmiş olduğum şeyi asla veremeyeceklerini bile bile...*” cümlesinde geçen *veremeyeceklerini* fiili için *ersetzen* fiilini kullanmıştır. Sadece bu fiili seçmesi bile çok derin anlamları da beraberinde getirmektedir çünkü *ersetzen* fiili yerine geçmek, yerini tutmak anlamındadır. Burada her ne kadar çocukları olsa, onları sevse de, çocuklarına olan sevgisinin asla Maria Puder’e olan aşkının ve bağlılığının yerini alamayacağından bahsedilmektedir ve bu kadar uzun bir açıklama gerektiren bir ifade tek bir fiille karşılanmaktadır.

KM: *Göz mü mühim kömür parçası mı, kiremit mi mühim kafa mı, diye düşünmek nasıl aklımıza gelmiyorsa ve bütün bunları nasıl hiç mütalaa yürütmeden kabule mecbursak, hayatın daha başka türlü birçok cilvelerine de aynı tevekkülle katlanmaya mecburduk.* (2021:134)

EM: *So wie wir solche Unfälle akzeptieren müssen, ohne nach dem dahinterliegenden Sinn zu fragen, genauso können wir nichts anderes tun, als die mannigfachen Launen des Schicksals zu ertragen, die das Leben für uns bereithält.* (2018:214)

Aktaş (1999:43), edebi metinlerin estetik ve sanatsal bir nitelik taşıdığını ve dil oyunları, söz sanatları, deyimler, mecazlar, belirli bir zümreye ait özel ifadeler gibi çeşitli dil öğelerinin kullanılmasıyla sıkı sıkıya ilişkili olduğunu belirtmektedir. Kaynak dilde bulunan her türlü sanatsal ifadeyi verimli bir şekilde sunmak ve anlatı türlerini içselleştirmek ve bazı durumlarda basitleştirmek amacıyla konu, meslek ve retorik figürler, atasözleri, ikilemeler, karşılaştırmalar, abartmalar, eksiltmeler ve alaycı ifadeler, tekerlemeler, aliterasyon vb. kullanılabilir. Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere “*Göz mü mühim kömür parçası mı, kiremit mi mühim kafa mı, diye düşünmek nasıl aklımıza gelmiyorsa*” çevirmen tarafından çeviri dışı bırakılarak çevrilmemiş devamında “*solche Unfälle*” (böyle tesadüfler) ile özet bir bilgi vermiş gibi öncesini okurun zihninde canlandırmasını istemiş olabilir. Benzer bir örnek de aşağıdadır:

KM: *Artık Maria Puder, yaşamak için kendisine kayıtsız ve şartsız muhtaç olduğum insandı.* (2021:82)

EM: *Maria Puder war inzwischen für mich ein Wesen, ohne das ich nicht mehr leben konnte.* (2018:128)

KM: *Bir kere kendisini, büyük bir itimatla, pek yüksek makamlara layık görüyor ve bilip bilmediği her vadide olur olmaz fikirler yürütmek, istisnasız herkesi istihfaf etmek suretiyle etrafındakileri kıymetine inandırıyor.* (2021:25)

EM: *Mit dem größten Selbstvertrauen glaubte er sich für höchste Ämter berufen; zu allen Themen, gleich ob er sich auskannte oder nicht, wusste er meist völlig unsinnige Meinungen kundzutun; vor allem aber verstand er es, seinen eigenen Wert hervorzuheben, indem er ausnahmslos alle Menschen in seiner Umgebung mit Geringschätzung betrachtete.* (2018:35)

Çevirmenin yapması gereken, kaynak metnin biçimsel öğelerinin önemini bilerek sanatsal yönünün kurucu öğelerini orijinal metindeki gibi aynı estetik etkiyle aslına uygun olarak yeniden üretmektir. Reiß'in (1971: 39), "yeniden şekillendirme", olarak adlandırdığı bu süreç bir biçimi farklı dilsel malzemelerle ve araçlarla bağlamından ayırmadan özünü yeniden ve yeni kitleye uygun bir şekilde üretmesidir. Örnekte geçen “*yüksek makamlara layık görüyor*”, “*höchste Ämter berufen*” (yüksek makamlara görevlendirilmek veya atanmak); “*bilip bilmediği her vadide olur olmaz fikirler yürütmek*” ise “*zu allen Themen, gleich ob er sich auskannte oder nicht wusste*,” (tüm konularda, bilip bilmediğine bakılmaksızın, çoğunlukla tamamen saçma sapan görüşleri ifade etmesi) şeklinde karşılık bulmuştur. Çevirmen “*bilip bilmediği her vadide olur olmaz fikirler yürütmek*” deyimsel ve değişmeceli bir örneğin anlamına uygun bir yeniden üretme, hedef okura yakınlaştırma ile verilmek istenilen özü aktarmayı başarmıştır.

KM: *Hayatta yalnız yürümek itiyadını kaybetmiş, daha dorusu bu itiyadı asla kazanmamıştı.* (2021:93)

EM: *Sie hat die Fähigkeit, im Leben auf eigenen Beinen zu stehen, verloren, oder richtiger, nie erlangt.* (2018:146)

Çevirmenin çeviride en önemli dikkat etmesi gerekenlerden biri de hiç kuşkusuz, aslına uygunluk şartını sağlamasıdır. Stolze'nin (1997: 22) vurguladığı gibi, aslına uygunluk, çerçevesi çizilmiş

olarak çevirinin başında verilir ve çeviri bu çerçeve sayesinde özünü tamamlar. Kaynak metne vefa da denilen bu şart, erek metnin ruhunu aslına bağlayan manevi boyutudur.

Bir sonraki örnekte, çevirmenin anlamı yoğun bir şekilde yeniden üretmeye çalıştığı göze çarpmaktadır.

KM: *Onların beni anlamalarına imkân yoktu. İzahat vermeye de asla mecbur değildim.* (2021:141)

EM: *Wie sollten sie mich auch verstehen? Ich fühlte mich jedoch nicht im Geringsten verpflichtet, sie aufzuklären.* (2018:225)

KM: *... beni nereden tanıdığını hatırlayamadığı için ihtiyata riayet olsun diye mi selamladı?* (2021:69)

EM: *Oder hatte sie mich gar nur aus einer bestimmten Vorsicht heraus begrüßte,...* (2018:107)

KM: *Hayatımda ilk defa böyle bir Madonna görüyordum.* (2021:53)

EM: *Eine solche Madonna war mir im Leben noch nicht unter die Augen gekommen.* (2018:81)

Çevirmen, üslup aracını öncelikle hedef dil versiyonuyla sözdizimsel olarak yeniden üretmeye çalışır, ancak sözlüğün hassasiyetlerine dikkat etmez. Çevirmen, ideal bir çeviride üslubun, yani edebi metnin biçiminin, içeriğe ek olarak bir hedef dil eşdeğeri bulmasını sağlar. Krausel (1989:3) üslup unsurlarının çeviriyi zorlaştıran özel bir rol oynadığını düşünmektedir. Bunu dikkate alan çevirmenin orijinaline uygun ifadeleri seçmekle doğru bir karar verdiği söylenebilir; Her iki bileşeni de, yani biçim ve içeriğin aynı anda yeniden üretilmesini kaynak metinle eşitlemeye çalışırken, diğer edebi tasarım öğeleriyle orijinal metne sadık kalmaya çalışır. “*Onların beni anlamalarına imkân yoktu. İzahat vermeye de asla mecbur değildim.*”, cümleye baktığımızda “*Wie sollten sie mich auch verstehen? Ich fühlte mich jedoch nicht im Geringsten verpflichtet, sie aufzuklären.*” (Beni nasıl anlayabilirlerdi? Ancak, ben de onlara açıklama zorunluluğu hissetmedim) şeklinde çevrilmiştir. Çevirmen *izahat vermek- açıklamak* fiilini doğru algılamış ve doğru bir çeviri yapmıştır ancak ilk cümleyi tamamen anlamından farklı şekilde kullanmıştır.

Sonuç

Çeviri eylemi sadece bir dilden başka bir dile aktarım olayı değildir bilakis çevrilen metnin özü, ihtivası ve kültürel unsurlarıyla bir bütün olarak değerlendirilmesi gereken bir eylemdir. Çeviride maksat uluslararası iletişimin sağlamak, kültürler arasında köprüler kurmak ve yabancı olarak anılanı tanınır hale getirmektir. Bir dilde belirli bir anlama gelen kavram başka bir dilde başka bir kavramla ifade edilebilir, burada dikkat edilmesi gereken sözcüğün birebir aktarımı değil anlamın aktarılmasıdır. Toplumların örf ve adetleri, gelenekler, yaşayış tarzları, dünya görüşleri, coğrafyası, tarihten getirdikleri bilgi birikimleri dillerinin ve kültürlerini etkiler. Bu etki doğal olarak çeviri ediminde farklılaşmalara yol açar. Çevirmen burada devreye girer, iki dil arasında kilit bir noktadadır; kaynak dilin kodlarını erek dilde, erek okurun anlayacağı şekilde yeniden kodlaması ve aktarması gerekmektedir.

Edebi Çeviri eleştirisi, diğer çeviri eleştirilerinden farklı olarak kaynak metne sadık kalmayı, bilgi vermektен ziyade, kaynak metnin biçiminin, sanatsal yönünün, ifade gücünün erek metne ne oranda yansıtıldığını değerlendirmeyi hedefler. Edebi çeviri, hukuk, mühendislik, tıp, bilişim vb.

alanlarda yapılan çevirilerden çok farklı bir çeviri türüdür. Bu metinler büyük ölçüde işlevsel olmakla birlikte, edebi metinler genellikle bir yaratıcılık ve ifade biçimi olarak kabul edilir ve bu metinlerin tercümesine yönelik yaklaşımlar büyük ölçüde çevirmenin politik görüşü, tecrübesi, sahip olduğu yeti ve çeviri kuramı çerçevesinde farklılık gösterir. Bu nedenle her çevirmenin benimsediği kuram ışığında yaptığı çeviri farklılıklar gösterebilir. Bunun yanında çevrilen dillerin farklı yapılarında olması ve çeviride kültür aktarımı ve yazınsal eşdeğerlik iyi bir çeviri önünde engel olarak görülmektedir. Çevirmen bu noktada karar da vermek zorundadır; ya erek kültürü dikkate alan bir çeviri yaparak yazarı erek okura getirecektir ya da kaynak kültürün normlarını koruyarak okuru kaynak kültüre yakınlaştıracaktır.

Yapılan bu çalışmada Türkçe bir edebi eser olan “Kürk Mantolu Madonna” ve Almanca çevirisi “Madonna im Pelzmantel” incelenerek, eserin yazarının sanatsal yönünün çeviri eserde ne derece yansıtıldığı, kültürel unsurlar çevrilirken benimsenen strateji, yöntem ve yaklaşımın ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında çevirmenin hem erek okura yakın bir çeviri yaparak hedef kültürün özelliklerini koruduğunu hem de kaynak kültürü tanıtmak istediği ve eserin özüne sadık kalarak okuru yazara götürdüğünü söyleyebiliriz.

Araştırma konusu olan çeviri orijinal eser ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Genellikle hangi noktalarda yanlışlık yapıldı gibi hata bulmaya yönelik değil, hangi sınıflandırma ekseninde sözlerin karşılık bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çevirmenin de yine zaman zaman çevrilmesi zor olan, karışık ve yan anlam ihtiva eden kısımlarda devreye girerek kendini gösterdiği bölümlere de yer verilmiştir. Kaynak ve hedef metinlerden örnek olay incelemeleri yapılmış ve dil işlevi, içerik, biçimsel, estetik ve edimsel özellikler açısından karşılaştırılmıştır. Çevirmeni zorlayan noktalardan olan kültürel özellikler, yer yer çeviri dışı bırakılarak yer yer de eklemeler ve açıklamalar yapılarak metnin anlam bütünlüğünün korunmaya çalışıldığı anlaşılmıştır. Çevirmen kalitesini önemli ölçüde etkileyen yanlış tercüme ile tercüman tarafından yanlış anlaşılan ve yanlış yorumlanan bölümlere de dikkat çekilmiştir. Bu tür bir hatanın ortaya çıkması, çevirmenin kaynak metni okumadaki dikkatsizliğinden kaynaklanabilir. Diğer bir kategori, yanlış çevirilerden her zaman açıkça ayırt edilemeyen hatalı çevirilerdir ve anlamsal metin değişiklikleri yerine biçimsel değişiklikler anlamına gelir. Bu nedenle, metnin üslup bileşenlerinin anlaşılabilirliğine ve korunmasına önem verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Kaynak ve hedef dillerin farklı dil yapıları, kültürel özelliklerin yanı sıra çevirmenin orijinal metnin üslup ve tarz bildiren yapısından uzaklaşmasını gerektirebilir. Böyle durumlarda çevirmen olabildiğince anlamı aktarmayı tercih etmelidir. İyi bir edebi çeviri yapabilmek için çevirmen, kaynak ve hedef dile iyi derecede hâkim olmalı, kaynak dil, kültürü bilgisi ve hedef okuru iyi tahlil edebilmelidir. Çevirmenin edebiyata karşı tutumu, benimsediği kuram veya yaklaşım; yöntem veya strateji de yine iyi bir edebi çevirinin ortaya çıkmasına etki eden faktörlerdendir çünkü bir edebiyat çevirmeninin en önemli ve birincil amacı, edebi ve çeviri-bilimsel kalite açısından en uygun çeviriyi elde etmektir.

Kaynakça

- Ali, S. (2021). Kürk Mantolu Madonna. İstanbul: YKY.
- Ali, S. (2018). Madonna im Pelzmantel. Çevirmen: Ute Birgi-Knellesen. Ullstein Taschenbuch.
- APEL, Friedmar: (1982) Sprachbewegung, Eine historisch poetologische Untersuchung zum Problem des Übersetzers, Heidelberg.

- Demirekin, M. (2014). Çeviriyorum: Türkçede Çeviri Sorunları ve Eş değerlik. Konya: Eğitim Yayınevi. s. 4.
- Göktürk, A. (2016). Çeviri: Dillerin Dili. 12. baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 15-16.
- Göktürk, A. (2010). Çeviri: Dillerin Dili, İstanbul: YKM Yayınları.
- Gürçağlar, Ş. T. (2015). The “official” view on translation in Turkey. Tradition, Tension and Translation in Turkey, 118, 125.
- Klöpfer, R. (1967). Die Theorie der literarischen Übersetzung, Romanisch- Deutscher Sprachbereich. München: Wilhelm Filk Verlag Koller, W. (1992). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg: Quelle Mayer Verlag.
- Koller, W. (1987). Einführung in die Übersetzungswissenschaft, Heidelberg, Quelle und Mayer.
- Koller, V. (2004). Metaphor and Gender in Business Discourse: A Critical Cognitive Study. New York: Palgrave Macmillan.
- Koller, V. (2001). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Institut für Translationswissenschaft, Graz.
- KRAUSE, Edith. H. (1989) Theoder Fontane, Eine rezeptionsgeschichtliche und übersetzungskritische Untersuchung Peter Lang, Frankfurt.
- KUSSMAUL, P. (1990). Die Übersetzung von Sprachakten in Textsorten, In: Deutschunterricht I, S. 17-22
- Kussmaul, Paul (1986) „Übersetzen als Entscheidungsprozeß, Die Rolle der Fehleranalyse in der Übersetzungsdidaktik“, in: Snell-Hornby ed. 1986, 206- 229.
- Kussmaul, Paul (1993) „Empirische Grundlagen einer Übersetzungsdidaktik: Kreativität im Übersetzungsprozeß“, in: Holz-Mänttari + Nord eds. 1993, 275- 286.
- Kussmaul, Paul (1995) Training the Translator. Amsterdam and Philadelphia: Benjamins (Benjamins Translation Library).
- Kussmaul, Paul (2000) Kreatives Übersetzen. Tübingen: Stauffenburg (Studien zur Translation 100).
- LEVY, Jiri: (1969) Die Literarische Übersetzung, Theorie einer Kunstgattung, Frankfurt am Main, Athenäum.
- Möckelmann, R. (2004): YAŞAR KEMAL im Gespräch mit seinem Übersetzer CORNELIUS BISCHOFF und interessiertem Publikum im Deutschen Generalkonsulat am 22. Januar 2004. Broschüre des Generalkonsulats der Bundesrepublik Deutschland in Istanbul.
- Reiss, K. and Vermeer, H. (1984). Grundlagen einer allgemeinen Übersetzungstheorie. Tübingen: Niemeyer.
- Reiss, K. (1981). Type, kind and individuality of text: Decision making in translation. Poetics Today, 2(4), 121-131.
- Reiss, K. (1971). Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Munich: Hueber.

- Reiss, K. (2004). Translation criticism: The potentials & limitations. Translated from German by Erroll Rhodes. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Schleiermacher, F. (1973), Methoden des Übersetzens, Darmstadt.
- Snell-Hornby, M. (1985). Translation as a means of integrating language teaching and linguistics. C. Tiffod ve A. E. Hieke (Ed.), Translation in Foreign Language Teaching and Testing (21–28). Narr: Gunter Narr Verlag Tübingen.
- Snell-Hornby, M. (2006). The turns of translation studies: New paradigms or shifting viewpoints? Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Snell-Hornby, M. (Hrsg.). (1986). Übersetzungswissenschaft- Rine Neuorientierung zur Integrierung von Theorie und Praxis, Tübingen Francke Verlag, (UTB 1415).
- Snell-Hornby, Mary (Hrsg.): (1994). Übersetzungswissenschaft-Eine Neuorientierung zur Integrierung von Theorie und Praxis, Tübingen.
- Snell-Horby, M. Hönig, H. Kussmaul, P. (1998.) Handbuch Translation, Almanya: Stauffenburg, Handbücher.
- Stolze, Radegundis (1994) Übersetzungstheorien. Eine Einführung. Tübingen: Narr [Yeni basım 1997].
- Tanrikulu, L. (2016). 19. Yüzyıldan Günümüze Çeviri Bilimi Konusundaki Araştırmalara Kısa Bir Bakış. Electronic Turkish Studies, 11(14).
- TDK (2019). Türk Dil Kurumu. Erişim: 23.5.2022, <http://www.tdk.gov.tr>
- Uyanık, G. B. (2019). Ardıl Çeviride Kültürel Referansların Aktarımı. Yayınlanmış doktora tezi.
- UYANIK, A., & Uslu, Z. (2013). Almanca Öğretiminde Yazınsal Metin Çevirisinin Yeri. Electronic Turkish Studies, 8(4).
- Vardar, B. (1981). Çeviri konuşmaları, Yazko Çeviri, 2, 172-173.
- Wills, W. (1977) Übersetzungswissenschaft Probleme und Methoden, Stuttgart: Ernst Klett Verlag.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara. Seçkin Yay.